

tera B, ad id moti pluralitate mss., qui pene omnes A Gaufridum Vindocinensem, et quibusdam mss. se illam præsigunt litteræ I, licet compendii gratia illam longe paucioribus, omisissemus. libentius cum doctissimo Sirmundo in notis ad

Syllabus manuscriptorum codicum quibus ad editionem et recensioem Operum Ven. Hildeberti, primo Cenom. episc., deinde Turon. archiepisc. et Marbodi episc. Redon. usi sumus, et quos ad caput cujusque operis designavimus.

Regii quatuor, scilicet 4080, 4103, 4105; Elnonensis Regius 274; Colbertini decem, sc. 1168, 1050, 1367, 2131, 2662, 3019, 4017, 5133, 6101, 6317. Ebroicensis Perronianus unus, Remigianus unus; S. Victoris Parisiensis quatuor, sc. 272, 292, 905, 468; Claromontanus unus, 41; Sangermanenses tres, 425, 381, 383; S. Audoeni Rothom. unus, S. Albini Andegivensis unus; insignis cathed. Bellovacensis unus; S. Radegundis Picaviensis collegiatae duo; insignis cathed. S. Galiani Turon. unus; Majoris Monasterii duo, sc. 103 et 121; S. Mariani Altissiodorensis unus; Gemneticenses duo, 77 et 93; Becenses duo, 98, 197; cl. D. du Poirier, doct. medici Turon. unus; cl. D. Loyauté duo, quorum alter fuisse notatur ecclesiam Grandimontensis; Lyranus unus; Ulicensis S. Ebrulphi unus.

Omnes manuscripti numero quadraginta duo, quorum recentiores pauci quadringentorum ad minus annorum, cæteri longe plures Hildeberto et Marbodo aut cœvi, aut pene cœvi.

VEN. HILDEBERTI

PRIMO CENOMANENSIS EPISCOPI, DEINDE TURONENSIS ARCHIEPISCOPI,

VITA

Ex ejus scriptis et veterum monumentis adornata.

Hildebertus pater etiam mediocri fortunæ parentibus in castro Lavarziensi, seu Laverdini, ad Montem aureum, in agro Vindocino natus est anno 1057, non autem 1054, ut quidam opinantur. Cum enim uno calculo omnes ipsum ad sedem Cenomanensem anno 1097 cooptatum statuunt, Gesta vero Cenomanensium episcoporum tunc quadragesimum ætatis annum nondum exegisse testificentur, retro ducta supputatione, anno 1057 natus sit oportet (15).

A puero disciplinis bonisque artibus institutum tradunt: humanioribus vero litteris apprime, ut illo ævo, operam dedisse nemo inficiat, qui ejus opera prosa metrove scripta legerit. Magistro usus est præsertim Berengario, tunc eruditionis laude insigni; quo præceptore, si quid leporis, salis aut facundiæ sit assecutus, accepisse se gloriatur. Nec incautus, ut puerilis ætas solet, magistri errorem hausit; nihil quippe ex pestifera ejus circa sacram Eucharistiam doctrina mutuatus, intemperatam sanamque in scriptis suis de tanto mysterio præfert sententiam (16). Sed in doctorem tamen suum non ingratus, ubi de sincera ejus, etsi sera poenitentia, certior factus est, epicædium illi cecinit, virumque laudibus exornavit ultra forte quam satis erat.

Primos adolescentiæ annos sic emensus, ad sacrarum litterarum studia se contulit. Tunc fertur ad sacrum Cluniacense cœnobium, quod sancto Hugone abbate disciplinarum omnium laude florebat, accessisse. Monasticum vero statum amplexum fuisse narrant scriptores quidam non ignobiles, negant alii. Nos autem utrorumque testimonia sic afferemus, ut ne ad alterutram partem plus æquo perpendere videamur.

Andreas Quercetanus, antiquitatum sagacissimus indagator, notis in *Vitam S. Hugonis*, pag. 83: « Hildebertus, inquit, monachus primo Cluniacense, ejusdemque sancti Hugonis discipulus. » Eidem sententiæ adstipulantur *Gallie Christiane* auctores Saomarthani fratres, ubi de Cenomanensibus episcopis. Recentiores alios nullius, utpote qui reminus forte ponderata, priorum sententiam amplexi videantur. Sed quod gravius hac in parte testimonium affertur, est *Chronici Cluniacensis*, jussu D. Jacobi de Ambasia, qui anno 1485 Cluniacensi abbas erat, a D. Francisco de Rivo tunc Cluniacensi magno priore concinnati. Hoc aulem Chronicon habetur in bibliotheca Cluniacensi edita an. 1614. Ibi vero sic legitur: « Hildebertus fuit discipulus et monachus sancti Hugonis, qui tandem promotus fuit ad dignitatem episcopalem Cenomanensis Ecclesie, et consequenter translatus ad Ecclesiam archiepiscopalem Turonensem. Iste fuit vir illustris et doctissimus, specialiter in versibus scribendis, qui et ipse descripsit luculenter vitam præfati sancti Hugonis domini sui et abbatis. » Cum autem hoc chronicon concinnatum ex vestustioribus, ut æstimare licet, monumentis fuerit, quæ iteratis monasterii Cluniacensis conflagrationibus, et illatis ei ab heterodoxis devastationibus, adeoque ipsius bibliothecæ expilationibus exciderunt, hinc certe gravissima omnium de Hildeberti monachatu conjectura duoi posse videtur. His adjicias Hildeberti studium in sanctum Benedictum, cujus Regulam, ita familiarem habuit, ut persæpe clausulas integras quasi e re nata interserat orationi; in Benedictinos, præcipue vero Cluniacenses, quos ut fratres sodalesque suos plerumque compellat; in abbates,

(15) Mabillon., *Gesta Cenomanensium episcoporum*, *Annot.* tom. III.

(16) Hoc patet ex ejus eruditissimo tractatu *De*

sacra Eucharistia, ex ejus *Explicatione missæ*, e poemate *De sacrificio missæ*, et altero *De sacra Eucharistia*, ex ejus sermonibus et aliis passim.